

KAUNO ŠV.KAZIMIERO VIDURINĖ MOKYKLA

5-10 KLASIŲ MIKROKLIMATO TYRIMAS

Atliko: vyresnioji socialinė pedagogė K.Dubienė,

psichologė A.Masiukienė

Kaunas, 2011

TURINYS

Sąvokos	3
Įvadas	4
I. Tyrimo metodologija	6
1.1. Tyrimo tikslas	6
1.2. Tyrimo uždaviniai	6
1.3. Tiriamieji ir tyrimo eiga	6
1.4. Tyrimo metodai	7
II. Tyrimo rezultatų analizė	9
2.1. Mokinių savijauta klasėje	9
2.2. Psichologinė atmosfera klasėje	10
2.3. Tarpusavio santykiai	11
2.4. Mokinių elgesio ypatumų tendencijos	15
2.5. Mokinių psichologinės- socialinės atmosferos veiksnių analizė	16
III. Tyrimo rezultatų apibendrinimas	19
IV. Išvados	22
Literatūros sąrašas	23
Priedai	24

Sąvokos

Klasės mikroklimatas –tai klasės mokinių tarpusavio santykių (susijusių ar nesusijusių su mokymosi funkcijomis) ir darbo organizavimo(vadybos) visuma, pasireiškianti:

1. mokinių savijautoje;
2. mąstyme apie klasę: jos suvokime, požiūryje, nuostatose;
3. veiksmuose(susijusiuose ar nesusijusiuose su tiesioginėmis funkcijomis, pareigomis)
(Auškelis R., 2011)

Emocinis klimatas- tai klasės narių emocinis psichologinis nusiteikimas, kuris emocionaliai atspindi asmeninius ir dalykinius klasės narių tarpusavio santykius, jų vertybinę orientaciją, moralines normas ir interesus (Anikejeva, 1988).

Emocinis klasės fonas –klasėje vyraujanti emocinė būseną, pasireiškianti pozityvių ar negatyvių jausmų išraiška.

Psichologinė – socialinė klasės atmosfera – bendras klasės fonas, susidedantis iš klasės mikroklimato, emocinio fono bei asmeninių savybių ir galintis įtakoti pagrindinius mokinio siekius: saugumo jausmą, santykius ir pripažinimą.

Įvadas

Dažnai mokymosi rezultatai yra nenumatomi bei nepastovūs ir visiškai nepriklauso nuo mokytojų ketinimo bei elgesio. Mokytojas gali turėti aiškius bei detalius mokymosi planus, bet tai, ką išmoksta mokiniai – dažnai būna sunku numatyti ir išmatuoti.

Paradoksalu, bet būtent mokytojai daugiausia laužia galvas, koku būdu pagerinti mokinių mokymosi rezultatus ar motyvaciją mokytis. Besistengiant sudomint pamokos turiniu greitėjančios visuomenės vaikus kuriamos vis naujos metodinės priemonės, daugėja technokratiško amžiaus pasiekimų nulemtų multimedijų taikymas, didelis dėmesys teikiamas pamokos kokybei ar raiškai. Tačiau, bėgant laikui, stebimas retesnis stabtelėjimas ties „žmogus- žmogui“ santykio, kuris yra vienas svarbiausių žmogiškosios egzistencijos esmių.

Socialinės elgsenos sistemas tyrinėjantys specialistai vienbalsiai pripažįsta : žmogų gali motyvuoti tik jo vidiniai troškimai, o prasmę egzistenciniam žmogaus buvimui suteikia jo paties socialinės patirties kontekste atrastos ir pripažintos vertybės. Išvada lyg ir paprasta: motyvacijos stiprumas ir pobūdis tiesiogiai proporcingas asmeninei žmogaus vertybių sistemai. Žmonės labiau už kitas gyvas būtybes priklauso vieni nuo kitų, t.y. nuo gimimo žmogus yra kokios nors grupės narys, todėl asmenybės vertybės formuojasi bendravimo su žmonėmis ir bendros veiklos procese.

A. Šerkšnas (1939, p. 70-85) svarbiausiu mokyklos organizmo elementu įvardija klasę. Klasės kolektyvas nuo visos mokyklos kolektyvo skiriasi ne tik masto (narių skaičiaus), bet ir psichinės struktūros atžvilgiu. Tai tarsi sumažintas visos mokyklos bendruomenės modelis. Klasė taip pat struktūriškai nevientisa, jos viduje vyksta įvairūs procesai, nuo kurių stiprumo ir kryptingumo priklauso visos mokyklos bendruomenės vidinis ir išorinis gyvenimas. Ji daro didelę įtaką vaiko asmenybės formavimui, kur jis nuolatos sąveikauja su klasės mokiniais ir mokytoju. Kalbant apie vertybes – visi mes individualūs ir be galo skirtingi, bet tuo pačiu ir panašūs. Įvairios žmogiškųjų vertybių klasifikacijos išskiria tris pagrindinius motyvacijos dalykus : *saugumo jausmą, santykius ir pripažinimą*. Todėl tikėtina, kad didesnę motyvaciją turės tie mokiniai, kurie klasėje jausis saugiai, dalyvaus aukštos kokybės tarpusavio komunikacijoje ir gaus aukštesnį savo indėlio į veiklą įvertinimą.

Didžia dalimi šie mokinių vidiniai troškimai yra lemiami veikiant klasės mikroklimatui(arba tai, kas vadybos pasaulyje vadinama organizacijos kultūra), sukuriančiam erdvę savojo „aš“ raiškai. Paprastai apibūdinami klasės mikroklimatą vartojame būdvardžius: geras –

blogas, šiltas- šaltas, jaukus, saugus-konfliktiškas ir pan. Tačiau reikia įvertinti, kad mikroklimatas nėra savaime duoti dalykai, bet visuomet yra pasekmė:

- sprendimų priėmimo/valdymo modelio,
- mokinio vertės klasėje įprasminimo,
- klasės mokinių tarpusavio santykių modelio,
- matomos/ar ne klasės vertybių, tradicijų, ritualų išraiškos,

Taigi, socialinė-psichologinė klasės atmosfera yra viena iš esminių mokyklinės socializacijos aspektų, tačiau tai nėra stabili tendencija, o nuolatos lemiamą išorinių ir vidinių sąlygų. Klasės atmosferos poveikyje formuojasi vaiko pasaulėžiūra, charakterio ypatybės bei motyvacija mokytis. Vaikas yra daugelio grupių dalyvis ir jose atlieka skirtingus socialinius vaidmenis, kartais net vienas kitam prieštaraujančius. Klasė užima tarpinę padėtį tarp asmenybės ir visuomenės. Ji nebūna pasyvi- arba stiprina, arba silpnina visuomenės poveikį asmenybei. Emocinis klimatas yra objektyvus reiškinys- tai klasės narių emocinis psichologinis nusiteikimas, kuris emocionaliai atspindi asmeninius ir dalykinius klasės narių tarpusavio santykius, jų vertybinę orientaciją, moralines normas ir interesus (Anikejeva, 1988). Emocinis klimatas susidaro ir įsivyruoja bendravimo, grupinių poreikių įgyvendinimo, asmeninių ir grupinių konfliktų sprendimo fone. Tuomet išryškėja vidinės tarpusavio poveikio situacijos: lenktyniavimas ar slaptas konkuravimas, draugiškas susitelkimas ar kolektyvinė atsakomybė, grubus spaudimas ar sąmoninga drausmė (Божович, 1969). Todėl šiame darbe, remiantis atliktu tyrimu, bandysime plačiau panagrinėti psichologinę atmosferą mokykloje ir atskirose klasėse.

Airių kilmės filosofas Charles Handy 1976 m. vienas pirmųjų prabilo apie skirtingus kolektyvo mikroklimato tipus ir pateikė pagrindines išvadas, kuriose rašoma, kad nėra „geros“ ir „blogos“ organizacinės kultūros, kiekvienas mikroklimato tipas turi savo privalumų ir problematiškų aspektų, o organizacijos kultūrą formuoja, lemia ir valdo (sąmoningai ar nesąmoningai) visų lygių vadovai, todėl atliktu tyrimu tikimės ne vertinimo, o supratimo ir pagalbos vienas kitam, kuriant ir formuojant pagrindinius žmogiškuosius mokinių troškimus: *saugumo jausmą, šiltus tarpusavio santykius ir pripažinimą.*

I. TYRIMO METODOLOGIJA

1.1. Tyrimo tikslas– išanalizuoti Kauno šv.Kazimiero vidurinės mokyklos 5– 10 klasių psichologinę– socialinę atmosferą.

1.2. Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti 5– 10 klasių mikroklimatą.
2. Įvertinti mokinių elgesio klasėje tendencijas.
3. Išanalizuoti psichologinę– socialinę 5– 10 klasių atmosferą apibūdinančius veiksnius.

1.3. Tiriamieji ir tyrimo eiga:

Tyrimo dalyvavo 252 penktų-dešimtų klasių mokiniai. Visi mokiniai tyrime sutiko dalyvauti savo noru. Informaciją apie tyrimo anonimiškumą tyrimo dalyviai gavo tyrimo pradžioje. Atliekant tyrimą, dalyvių buvo prašoma atidžiai perskaityti pateiktą klausimyną(žr. 1 priedą.) instrukciją, reikalui esant, buvo atsakoma į iškilusius klausimus, instrukcija ir pateiktų klausimų atsakymo būdas dar kartą paaiškinti. Mokiniai buvo apklausiami raštu po vieną. Kiekvieno tyrimo dalyvio trukmė buvo įvairi, darbo pabaiga nebuvo griežtai ribojama. Tiriamųjų charakteristikos pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. Tyrimo dalyvavusių mokinių pasiskirstymas pagal klases ir lytį

Klasė	Tyrimo dalyvavo			Mokinių skaičius abs. sk (proc.)
	Vaikinai abs.sk (proc.)	Merginos abs. sk (proc.)	Iš viso: abs. sk. (proc.)	
5a	15 (60,0)	10 (40,0)	25 (92,6)	27 (100)
5b	6 (37,5)	10 (52,5)	16 (88,9)	18 (100)
6a	12 (54,5)	10 (45,5)	22 (91,7)	24 (100)
6b	11 (52,4)	10 (47,6)	21 (84,0)	25 (100)
7a	12 (57,1)	9 (42,9)	21 (95,4)	22 (100)
7b	10 (47,6)	11 (52,4)	21 (95,4)	22 (100)
7c	9 (50,0)	9 (50,0)	18 (94,7)	19 (100)
8a	5 (27,8)	13 (72,2)	18 (94,7)	19 (100)
8b	9 (47,4)	10 (52,6)	19 (86,4)	22 (100)
9a	6 (37,5)	10 (62,5)	16 (64,0)	25 (100)
9b	12 (50,0)	12 (50,0)	24 (96,0)	25 (100)
10a	12 (75,0)	4 (25,0)	16 (84,2)	19 (100)
10b	7 (46,7)	8 (53,3)	15 (68,2)	22 (100)

Iš viso:	126 (50,0)	126 (50,0)	252 (87,2)	289 (100)
----------	------------	------------	------------	-----------

1.4. Tyrimo metodai

Siekiant išsiaiškinti psichologinę- socialinę klasės atmosferą, tiriamųjų apklausai buvo naudojamas klausimynas, susidedantis iš trijų dalių.

Pirmąją dalį sudarė socialinį- psichologinį klasės klimatą atspindintys klausimai, sudaryti remiantis O.S. Michaliuk ir A.J. Šalyto metodika. Metodika leidžia skirti emocinį, elgesio ir kognityvinį santykių kolektyve komponentą. Emocinis komponentas(3 klausimai)– tai komandos narių patrauklumas: „patinka– nepatinka“, „malonus- nemalonus“. Elgesio komponentas(3 klausimai): „noras- nenoras dirbti kolektyve“, „noriu– nenoriu bendrauti su kolektyvo nariais“. Kognityvinis komponentas (3 klausimai), kurio pagrindinis kriterijus yra „žinojimas– nežinojimas kolektyvo narių ypatybių“.¹

Antroji klausimyno dalis sudaryta remiantis C.Rogerso asmenybės teorija. Pateikti 27 teiginiai aprašo žmogaus elgesį grupėje. Perskaičius teiginius, tiriamieji turėjo pasirinkti, ar teiginys jiems tinka, ar ne, tokiu būdu atsakydami „taip“ arba „ne“. Gauti rezultatai sumuojami pagal pateiktą metodikos raktą, gaunant šešias tendencijas:

1. Priklausomybė– suprantama kaip žmogaus siekis priimti grupės normas, standartus ir moralines-etines vertybes.
2. Nepriklausomybė– priešinga tendencija, rodanti nenorą susitaikyti su grupės normomis ir standartais.
3. Socialumas liudija apie bendravimo siekimą, norą užmegzti emocinius ryšius tiek grupėje, tiek už jos ribų.
4. Nesocialumas- pasireiškiantis dominuojančiu artimų ryšių trūkumu grupėje.
5. „Kovos“ priėmimas yra suprantamas kaip asmenybės siekis dalyvauti grupės gyvenime, noras siekti aukštesnio tarpasmeninių santykių statuso.
6. Bėgimas nuo „kovos“, vengimas liudija apie norą išvengti sąveikos, išsaugoti neutralumą ginčuose ir konfliktuose, polinkį į kompromisinius sprendimus.

Kiekviena šių tendencijų gali būti vidinė asmenybės charakteristika arba daugiau išorinė charakteristika, tarsi „kaukė“, slepianti tikrąjį žmogaus veidą. Jei įvertinimas artėja prie 10,

¹ Raižienė S., Endriulaitienė A., *Organizacinė psichologija: komandų formavimo principai.*, Kaunas: VDU, 2007. P. 41

tai galima kalbėti apie vidinę pastovią asmens charakteristiką, būdingą jam ne tik konkrečioje grupėje, bet ir už jos ribų².

Trečiąją klausimyno dalį sudarė A.F. Fidlerio metodikos klausimynas, t.y. priešingų žodžių poros, kuriomis aiškinama atmosfera klasės kolektyve. Tyrimo dalyviai turėjo įvertinti kuo labiau kuris nors poros žodis atitinka šią atmosferą, tuo arčiau jo padėti „X“ ženklą skalėje nuo 1 iki 8. Tokiu būdu gaunamas bendras psichologinę atmosferą atspindintis balas, kuris svyruoja nuo 10 iki 80. Kuo balas didesnis, tuo psichologinė atmosfera klasėje laikoma prastesne³.

Be pateiktų metodikų, tiriamųjų buvo prašoma subjektyviai įvertinti savijautą klasėje, pagal kokius kriterijus renkasi draugus klasėje bei įvardinti klasės draugus, kuriuos norėtų arba nenorėtų pakviesti kartu praleisti laiką.⁴

Statistinė duomenų analizė atlikta SPSS(Statistinio paketo socialiniams mokslams) 17.0 – aja versija. Duomenys buvo koduojami, skaičiuojamas statistinis reikšmingumas. Duomenų išsidėstymas tikrintas *Shapiro Wilk* testu. Taikyta *Spearmano* koreliacija kintamųjų susietumui įvertinti ir *MannoWithney* ir *Kruskalo Wallis* kriterijai vidurkių rangų palyginimui.

² Endriulaitienė A., Perminas A., *Asmenybės psichologija. Praktinės užduotys.*, Kaunas: VDU, 2007. P. 72

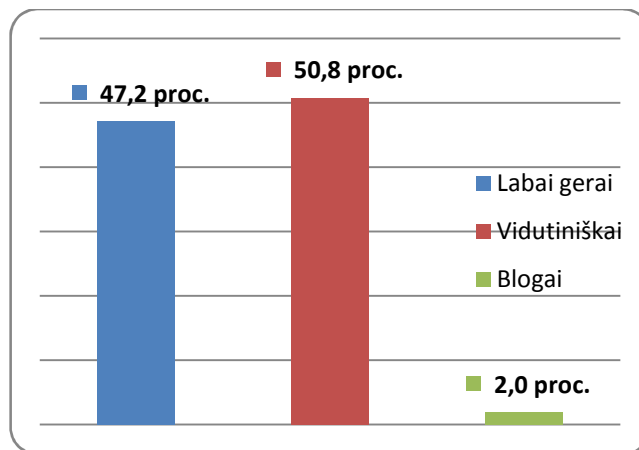
³ Raižienė S., Endriulaitienė A., *Organizacinė psichologija: komandų formavimo principai.*, Kaunas: VDU, 2007. P. 44

⁴ Pastarasis klausimas gautų rezultatų aprašyme nebus analizuojamas, siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą.

II. TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

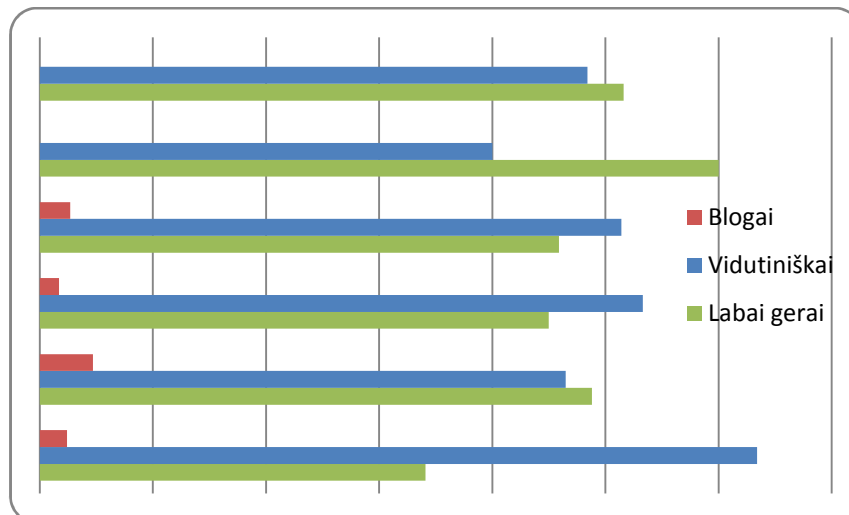
2.1. Mokinių savijauta klasėje.

Subjektyvaus savijautos vertinimo rezultatai pateikti 1 paveiksle. Gauti rezultatai parodė, kad tiriamieji pasidalino į beveik lygias grupes, kurios vertino savo savijautą kaip labai gerą ir vidutinišką. Blogai įvertinusių savo savijautą klasėje aptikome tik 2 proc. tiriamųjų.

1 pav. Subjektyvus mokinių savijautos klasėje vertinimas

Subjektyvus savijautos vertinimas statistiškai reikšmingai siejosi su tiriamųjų amžiumi, tačiau ryšio stiprumas per daug silpnas, kad galėtume tvirtai teigti, jog didėjant amžiui savijautos vertinimas stipriai gerėja (*Spearmano* $r = 0,13$, $p = 0,04$). 2 pav. pateiktas savijautos klasėje vertinimas atspindi, kad devintose ir dešimtose klasėse blogai įvertinusių savo savijautą neaptikta.

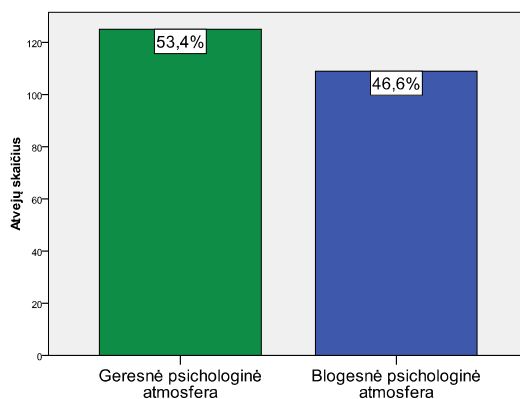

2 pav. Subjektyvaus tiriamųjų savijautos vertinimo pasiskirstymas, atsižvelgiant į klasę

Vertinant subjektyvią savijautą vaikinių ir merginų grupėse statistiškai reikšmingų skirtumų negavome.

2.2. Psichologinė atmosfera klasėje.

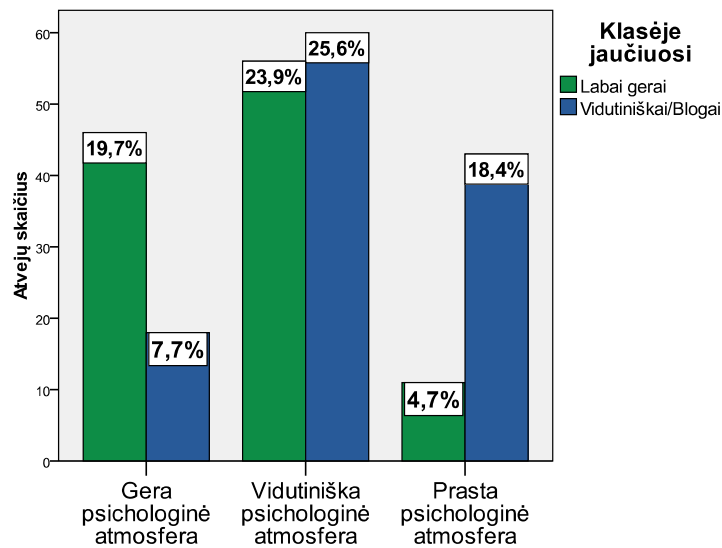
Siekiant išsiaiškinti vyraujančią klasės atmosferą, pagal duotas metodikos rekomendacijas, sumavome trečiosios klausimyno dalies tiriamųjų atsakymus ir gavome bendrą suminį balą, kurio reikšmės svyruoja nuo 10 iki 80 balų. Gautą balą pagal medianą ($Md=33$) dalinome į dvi dalis. Tokiu būdu buvo gautos dvi tiriamųjų grupės, kurie klasės atmosferą vertino geriau arba prasčiau. Šių grupių pasiskirstymas mokykloje pavaizduotas 3 paveiksle. Matome, kad mokykloje yra šiek tiek daugiau mokinių, vertinančių savo klasės psichologinę atmosferą geriau, tačiau šiuose rezultatuose negavome statistinio reikšmingumo ($t=0,77(233)$, $p>0,05$), todėl negalime teigti, kad mokykloje vyrauja geresnė psichologinė atmosfera.

3 pav. Geriau ir blogiau psichologinę atmosferą vertinančių mokinių grupių pasiskirstymas mokykloje

Norėdami plačiau paanalizuoti klasių psichologinės atmosferos vertinimus, lyginome subjektyvios mokinių savijautos ir psichologinės atmosferos klasėse grupių pasiskirstymą (4 pav.). Gauti statistiškai labai reikšmingi ($\chi^2=31,1(2)$, $p<0,01$) skirtumai parodė, kad 4,7 proc. mokinių, kurie klasėje jaučiasi labai gerai, klasės atmosferą vertino prastai, lygiai taip pat, kaip 7,7 proc. vidutiniškos ar blogos subjektyvios savijautos grupės mokiniai įvertino savo klasę gerai. Šie rezultatai gali rodyti, kad mokinių savijauta klasėje ne visada siejasi su psichologine klasės atmosfera. Dalis mokinių prastai jaučiasi dėl kitų šiame tyrime neanalizuotų veiksnių, todėl šio tyrimo išvadas reikėtų vertinti ar interpretuoti atsargiai.

Lyginant psichologinės atmosferos klasės vertinimą vaikinių ir merginų grupėse, statistiškai reikšmingų skirtumų negavome.

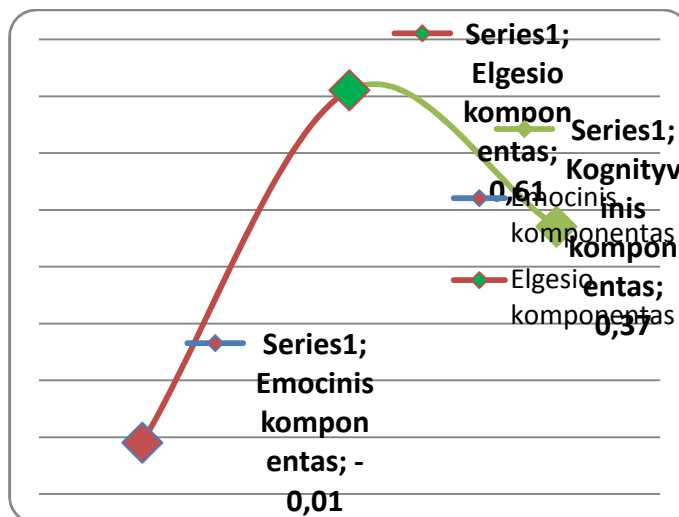
4 pav. Sybjektyvaus savijautos vertinimo mokinių grupių pasiskirstymas, atsižvelgiant į psichologinės atmosferos vertinimą

Apibendrinant gautus rezultatus galime teigti, kad šiek tiek didesnė mokyklos mokinių dalis klasėje jaučiasi geriau, tačiau tai nėra vyraujanti psichologinė atmosfera mokykloje. Dalis mokinių blogai gali jaustis nepriklausomai nuo psichologinės atmosferos, todėl reikėtų išsamesnių tyrimų, norint detaliau išsiaiškinti, kokios blogos savijautos priežastys.

2.3. Tarpusavio santykiai

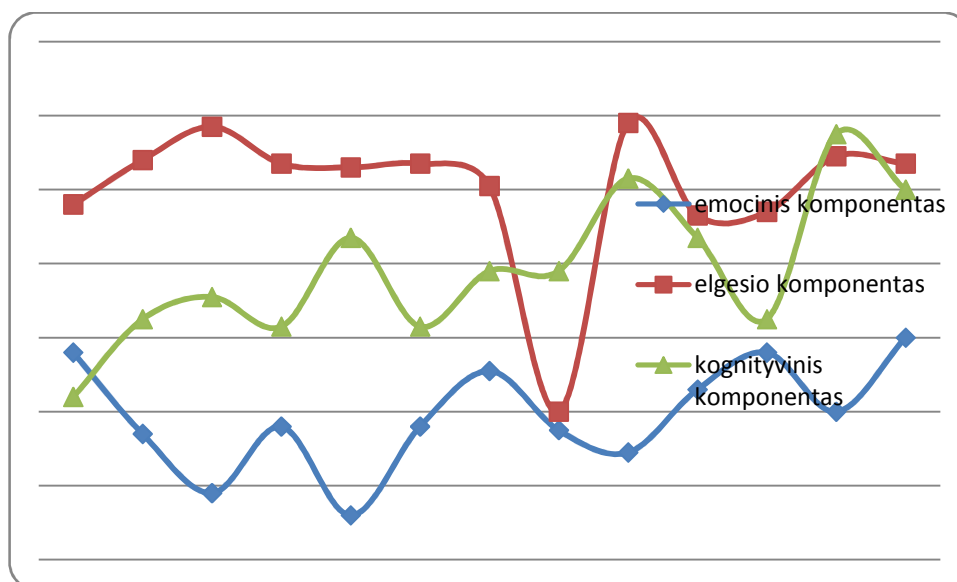
Siekiant išsiaiškinti tarpasmeninius santykius mokykloje, vertinome psichologinio klimato rezultatus, kurie susideda iš trijų komponentų. Pagal duotos metodikos rekomendacijas, rezultatų vidurkiai patenka į tris intervalus (-1;-0,33); (-0,33;+0,33) ir (+0,33;+1). Šie vidurkiai pagal dydį interpretuojami skalėje nuo visiškai teigiamų, kuomet klimatas laikomas maloniu ir geru iki visiškai neigiamų, kuomet klimatas nepatenkinantis.

Gauti mokyklos rezultatai pateikti 5 paveiksle, kuriame matyti, kad mokinių klasės klimato vertinimai patenka į vidutinišką ir visiškai teigiamą intervalus. Tai rodo, kad mokyklos klimatas yra pakankamai malonus. Stebimas aukščiausias elgesio komponento rodiklis, todėl galime teigti, kad mokykloje vyrauja didelė mokinių motyvacija dirbti kolektyve ir bendrauti su kolektyvo nariais. Šiek tiek silpniau išreikštas kognityvinio komponento rodiklis, kuris rodo, kad mokyklos mokiniai pakankamai gerai įvertina kolektyvo narių ypatybes. Žemiausias emocinio komponento rodiklis gali rodyti, kad nemaža dalis mokinių jaučia nepatrauklumą vienas kito atžvilgiu bei dažniau reiškiami neigiami jausmai vienas kito atžvilgiu.

5 pav. Mokyklos mokinių tarpusavio santykių komponentų pasiskirstymas.

Psichologinio klimato vertinimo analizė atskirose klasėse parodė mokinių emocinio ir kognityvinio vertinimo skirtumų tendencijas, tačiau negauta statistiškai reikšmingų elgesio komponento skirtumų. Siūloma atkreipti dėmesį į 6a, 7a ir 8b klasių kolektyvus, kuriuose silpniausiai išreikštas emocinis komponentas bei 5a, 6b, 7b ir 9b klasių kolektyvus, kuriuose silpniausiai išreikštas kognityvinis komponentas (6 pav.). Stebimas itin žemas 8a kl. elgesio komponento rodiklis, kurio rezultatas gali būti interpretuojamas įvairiai: nepakankama mokinių motyvacija dirbti kolektyve, nepasitikėjimu tyrėjais, kuomet iškreipiami tyrimo duomenys, nepakankamai suprantamais tyrimo klausimais, nepakankama motyvacija atlikti tyrimą ir pan.

6 pav. Tarpusavio santykių komponentų pasiskirstymas, atsižvelgiant į mokyklos klases

Mokinių tarpusavio santykių komponentų ryšių su amžiumi rezultatai pateikti 2 lentelėje. Rezultatų analizei pasirinktas neparametrinis *Spearmano* koreliacijos koeficientas. Gauti rezultatai

parodė statistiškai labai reikšmingą ryšį, vertinant kognityvinį komponentą. Silpna, bet labai reikšminga koreliacija rodo, kad didėjant amžiui, kolektyvo narių ypatybės vertinamos geriau.

2 lentelė. Tarpusavio santykių komponentų ir mokinių amžiaus sąsajos.

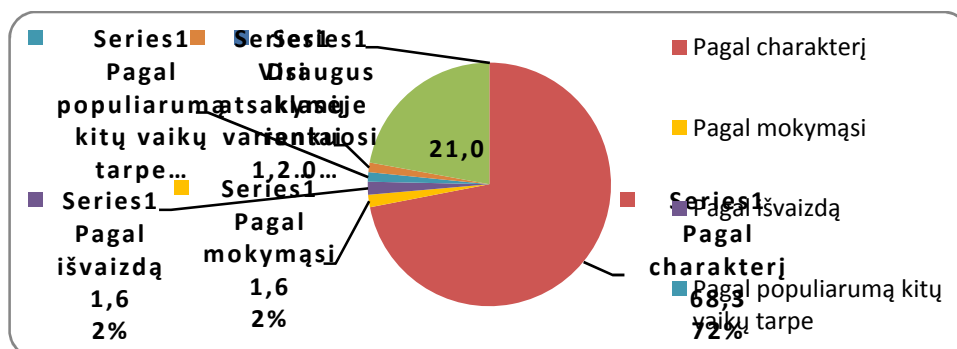
	Emocinis komponentas	Elgesio komponentas	Kognityvinis komponentas
<i>Spearmano r</i>	0,1	-0,1	0,2
p	0,1	0,5	0,007
Atvejų sk.	252	251	251

Vaikinų ir merginų tarpusavio santykių ypatumų skirtumams nustatyti buvo pasirinktas neparametrinis *Mann Withney* kriterijus. Gauti rezultatai pateikti 3 lentelėje. Kaip matome iš lentelės, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai, lyginant kognityvinį komponentą. Tai rodo, kad merginos vertina kolektyvo narių ypatybes geriau, negu vaikinai.

3 lentelė. Tarpusavio santykių komponentų rodiklių palyginimas vaikinų ir merginų grupėse

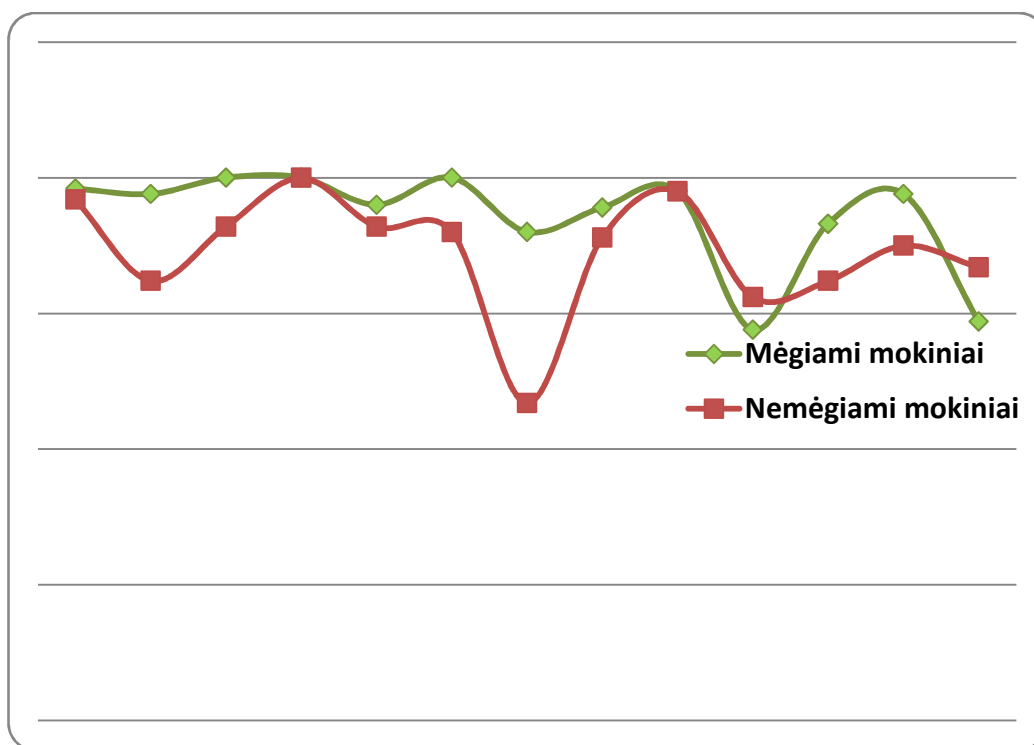
	Lytis	Atvejų sk.	Vidurkių rangas	Vidurkis	p
Emocinis komponentas	Vaikinai	126	128,7	0,008	0,5
	Merginos	126	124,3	-0,032	
Elgesio komponentas	Vaikinai	125	132,5	0,656	0,08
	Merginos	126	119,5	0,556	
Kognityvinis komponentas	Vaikinai	126	110,8	0,191	0,001
	Merginos	125	141,3	0,544	

Pagal kokius kriterijus mokiniai renkasi draugus klasėje pavaizduota 7 paveiksle. Duomenų analizės rezultatai parodė, kad didžioji dalis mokinių draugus renkasi pagal charakterio ypatybes.

7 pav. Kriterijai pagal kuriuos mokiniai renkasi draugus.

Kiekvienas paauglys, nesvarbu, kokie jo gebėjimai ir galimybės, savo klasės kolektyve siekia užimti aukštą statusą. Akivaizdu, kad mokinys atlikdamas klasės mėgiamo ar nemėgiamo mokinio vaidmenis formuoja tam vaidmeniui atitinkamus bruožus ir savybes arba atvirkščiai, tam tikros mokinio charakterio savybės formuoja mokinio socialinį statusą klasėje. Platesnė klasės mėgiamų ir nemėgiamų mokinių analizė atskleidė skirtumus, kuriuose matyti, jog bendra klasių situacija skiriasi. 8 paveiksle matyti, kad 7c ir 5b klasėje mokiniai mažiau vienas kito nemėgsta, lyginant su kitomis klasėmis. 5a, 6b ir 8b klasės mokiniai pasižymi didesniu vieno nemėgiamo mokinio išskyrimu iš klasės. Skaičiuojant mėgiamų mokinių vertinimus, statistiškai reikšmingų skirtumų neaptikome, tai gali rodyti tendencingai panašią situaciją visose klasėse, išskyrus 9a ir 10b klasės kolektyvus, kuriuose lyderio pozicija liko neaiški. Šiuos neaiškumus galėjo įtakoti mažesnis tyrime dalyvavusių mokinių skaičius.

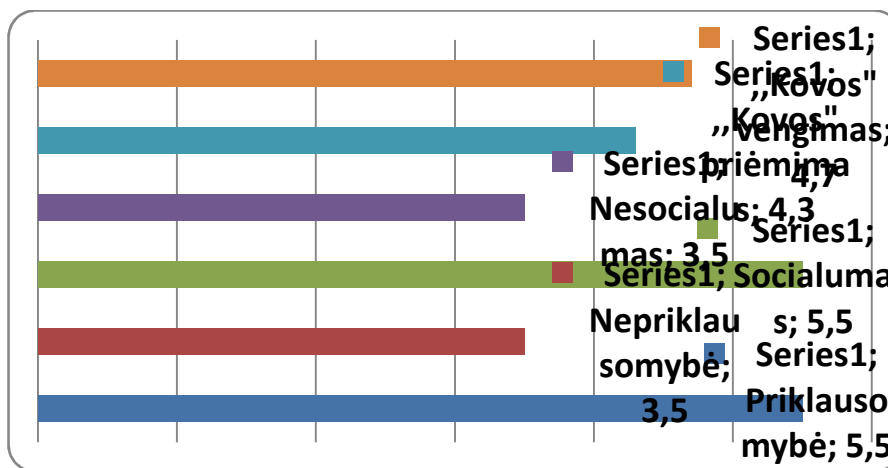
8 pav. Mėgiamų ir nemėgiamų mokinių analizės rezultatai

Apibendrinant gautus rezultatus galime teigti, kad bendras mokyklos psichologinis klimatas yra pakankamai malonus. Klasėse vyrauja stipri mokinių motyvacija dirbti kolektyve ir siekti bendrų rezultatų. Mokiniai neblogai pažįsta vienas kito asmenines ir dalykines savybes. Geriau kolektyvo narių ypatybes vertina merginos ir vyresnių klasių mokiniai. Mokinių charakteris- vienas iš svarbiausių kriterijų, formuojančių socialinių vaidmenų pasiskirstymą, tačiau klasėse nėra įsivyravusios vienos bendravimo strategijos su mėgiamais ir nemėgiamais mokiniiais. Vienose klasėse mokiniai pasižymi didesniu tolerantiškumu vienas kitam, kitose stengiasi išskirti vieną

nemėgiamą bendraklasį. Stebimas aiškaus lyderio pozicijos trūkumas ir didesnė neigiamų emocijų raiška.

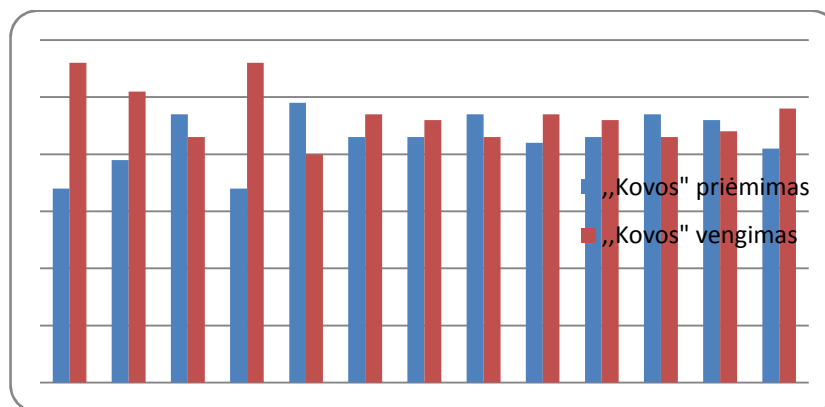
2.4. Mokinių elgesio ypatumų tendencijos.

Vertinant mokinių elgesio tendencijas, gauti statistiškai reikšmingi skirtumai rodo, kad mokykloje vyrauja didelis siekis bendrauti ir priimti klasės normas, standartus ir moralines– etines vertybes. Aukštesnis mokyklos socialumo lygis gali rodyti, kad didesnė dalis mokinių turi vidinį siekį užmegzti emocinius ryšius ne tik klasės kolektyve, bet ir už jos ribų.

9 pav. Mokykloje. būdingo mokinių elgesio tendencijos

Negauta statistiškai reikšmingų skirtumų „Kovos“ priėmimo/vengimo strategijose. Tai gali rodyti, kad mokyklos mokiniai blaškosi tarp vienodai išreikštų priešingų tendencijų. Vienose klasėse būdingas didesnis siekis dalyvauti grupės gyvenime ir noras siekti aukštesnio statuso, kitose klasėse labiau išreikštas kompromisų ieškojimas arba nenoras dalyvauti ir spręsti iškilusias problemas (10 pav.)

10 pav. „Kovos“ priėmimo/vengimo tendencijų pasireiškimo skirtumai klasėse

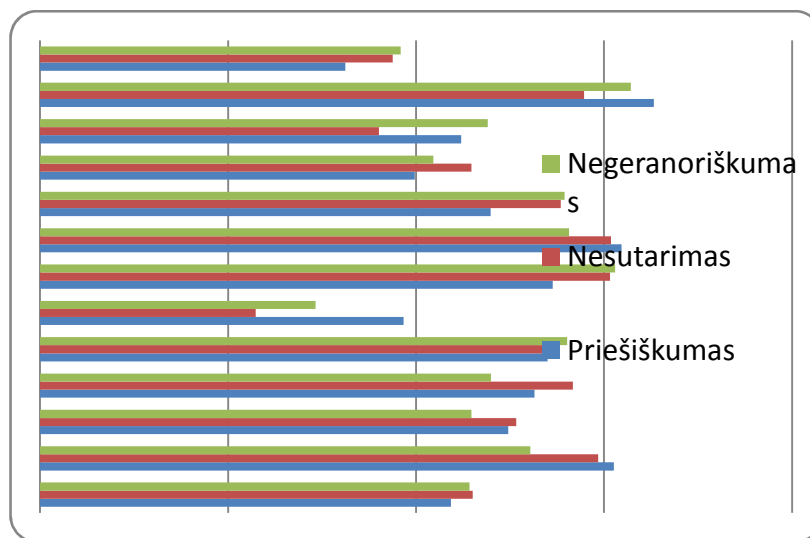
Vaikinų ir merginų elgesio tendencijų skirtumams nustatyti, buvo pasirinktas neparametrinis *Mann Withney* kriterijus. Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai parodė, kad vaikinai yra labiau linkę priimti klasės normas, standartus ir moralines- etines vertybes, negu merginos ($U=4$, $p<0,05$).

Mokinių elgesio tendencijų ryšio su amžiumi vertinimuose statistiškai reikšmingų rezultatų negavome.

Apibendrinus rezultatus galime teigti, kad mokykloje vyraujantis mokinių siekis bendrauti ir užmegzti emocinius ryšius, priimant klasės normas ir moralines bei etines vertybes, gali sukurti palankią atmosferą mokinių bendradarbiavimui ir geros atmosferos kūrimui. Stebimas mažesnis merginų siekis pasiduoti taisyklėms bei galima vieningos problemų sprendimų strategijos stoka, kuri ilgainiui gali apsunkinti mokyklos geros psichologinės atmosferos kūrimą.

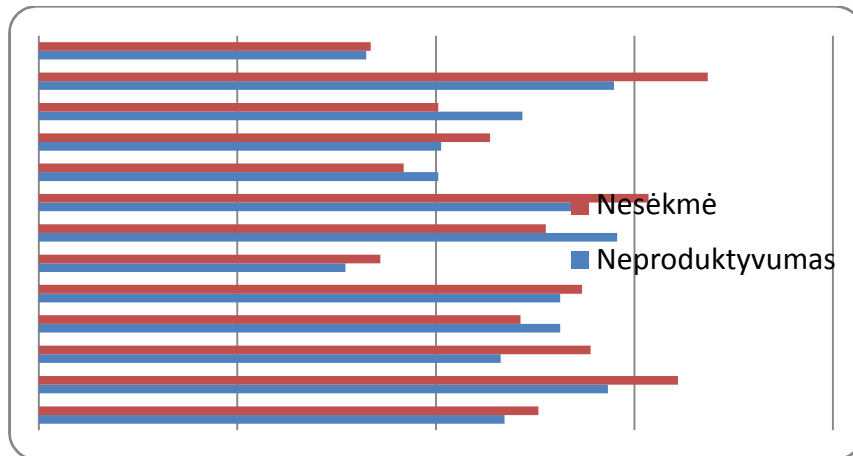
2.5. Mokinių psichologinės- socialinės atmosferos veiksnių analizė.

Remiantis A.F. Fidlerio metodikos rekomendacijomis, tyrime analizavome dešimt veiksnių, atspindinčių bendrą klasės atmosferą. Klasės atmosferos veiksnių skirtumams klasėse nustatyti buvo pasirinktas neparametrinis *Kruskal Wallis* kriterijus. Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai draugiškumo, sutarimo, produktyvumo, bendradarbiavimo, tarpusavio palaikymo, užimtumo ir sėkmės vertinimuose parodė, kad šie veiksniai klasėse vertinami skirtingai. 11 paveiksle matome, kad daugiausia tarpusavio palaikymo, sutarimo ir draugiškumo trūksta 5b, 7c, 8a ir 10a klasės mokiniams.

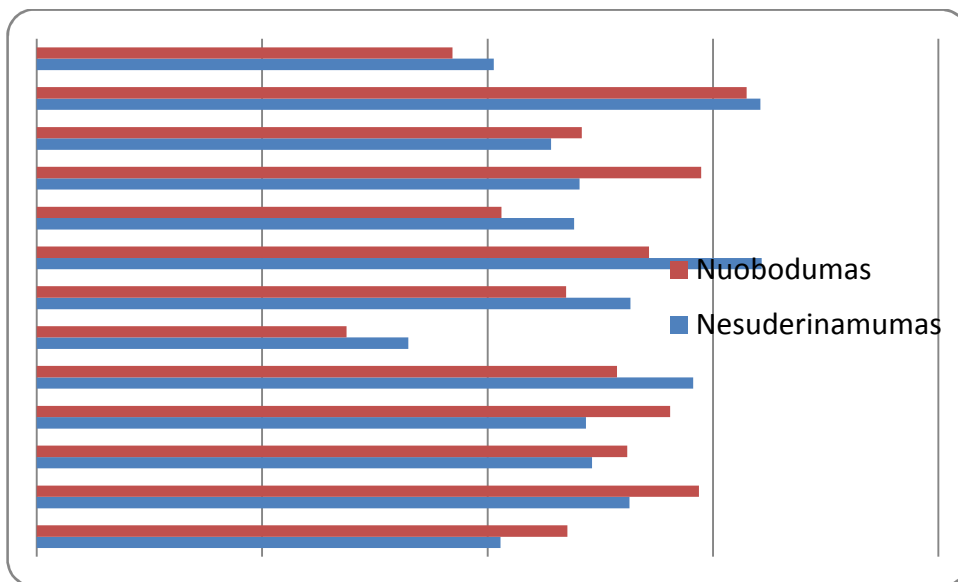
11 pav. Subjektyviai vertinamo negeranoriškumo, nesutarimo ir priešiškumo pasireiškimas skirtingose klasėse

Panašūs rezultatai gauti vertinant sėkmės ir produktyvumo pasireiškimą. 12 paveiksle pateikti rezultatai rodo, kad daugiausiai sėkmės trūksta 5b, 8a ir 10a klasėse. Didžiausias produktyvumas jaučiamas 7b klasėje.

12 pav. Subjektyviai vertinamų nesėkmės ir neproduktyvumo pasireiškimai skirtingose klasėse

Vertinant bendradarbiavimą ir užimtumo skirtumus, stebima, kad didžiausias subjektyviai vertinamas nesuderinamumas pasireiškia 8a ir 10a klasėse. Klasėje dažniau vyrauja nuobodumo jausmas 5b, 9a ir 10a klasėse.

13 pav. Subjektyviai vertinamo nuobodumo ir nesuderinamumo pasireiškimai skirtingose klasėse

Subjektyviai vertinamų klasės atmosferos veiksnių sąsajų su amžiumi analizės rezultatuose statistiškai reikšmingo ryšio negavome. Tačiau gauti statistiškai reikšmingi skirtumai vaikinių ir merginų grupėje parodė, kad merginoms trūksta užimtumo ir bendro darbo produktyvumo.

Apibendrinant gautus rezultatus galime teigti, kad subjektyviai vertinami psichologinę atmosferą atspindintys veiksniai tendencingai panašūs. Geriausiai klasės atmosferą įvertino 7b ir 10b kl. mokiniai. Mokinių vertinimo negalime sieti su amžiumi, tačiau merginos jaučia daugiau nuobodumo ir dažniau linkusios vertinti kolektyvą, kaip neproduktyvų, lyginant su vaikiniais.

III. TYRIMO REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

Socialinė-psichologinė klasės atmosfera yra viena iš esminių mokyklinės socializacijos aspektų. Klasės atmosferos poveikyje formuojasi vaiko pasaulėžiūra, charakterio ypatybės bei motyvacija mokytis. Vaikas yra daugelio grupių dalyvis ir jose atlieka skirtingus socialinius vaidmenis, kartais net vienas kitam prieštaraujančius. Klasė užima tarpinę padėtį tarp asmenybės ir visuomenės. Ji nebūna pasyvi- arba stiprina, arba silpnina visuomenės poveikį asmenybei.

Šiame darbe, remiantis atliktu tyrimu, bandėme plačiau panagrinėti socialinę-psichologinę atmosferą mokykloje ir atskirose klasėse. Rezultatų analizė parodė, kad apie pusę mokyklos mokinių savo savijautą klasėse vertina gerai, tačiau mokinių savijauta nėra pagrindinis klasės atmosferos rodiklis. Tyrime paaiškėjo, kad dalis mokinių blogai gali jaustis nepriklausomai nuo psichologinės atmosferos. Tai gali rodyti, kad mokinių sąveikos būdai pasireiškia tuo, kaip jie siekia individualių tikslų ir derina juos ne tik su klasės, o ir bendrais mokyklos, mokytojų ar šeimos keliamais reikalavimais. Galime spėti, kad esant individualių tikslų ir aplinkos lemtų reikalavimų prieštaravimui, mokinys jausis prasčiau, todėl reikėtų skirti didesnę dėmesį atviram pokalbiui su mokiniais, padedančiam išsiaiškinti blogos savijautos priežastis.

Gauti rezultatai atskleidė, kad bendras mokyklos psichologinis klimatas yra pakankamai malonus. Klasėse vyrauja stipri mokinių motyvacija dirbti kolektyve ir siekti bendrų rezultatų. Mokiniai neblogai pažįsta vienas kito asmenines ir dalykines savybes. Šių teigiamų veiksnių orientyrai galėtų pagelbėti mokytojams kuriant bendros mokyklos atmosferą. Stebėtina geriau kolektyvo narių ypatybės vertina merginos ir vyresnių klasių mokiniai, todėl mokytojams vertėtų kuriant bendras klasės užduotis, bendradarbiauti ir pasitikėti šiomis mokinių grupėmis.

Kiekvienas mokinys dalykinių ir emocinių santykių sistemoje užima tam tikrą padėtį. Mokinio padėtį dalykinių santykių sistemoje nulemia visa klasė ir klasės auklėtojas, oficialiai pasiskirstę pareigomis. Emocinių santykių sistemoje mokinio padėtį ir vaidmenį rodo mokinio statusas, kurį kiekvienam klasės nariui neoficialiu būdu nustato tik klasės mokiniai. Visi mokiniai kolektyve nori būti pripažinti, stengiasi atlikti tam tikrą jiems priimtina vaidmenį. Mokslinėje literatūroje apibūdinami įvairūs vaidmenys, kuriuos mokiniai prisiima norėdami užimti vietą grupėje. Šio tyrimo analizė atskleidė, kad mokykloje mokinių asmeninės savybės vertinamos kaip vienas iš svarbiausių kriterijų, formuojančių socialinių vaidmenų pasiskirstymą. Klasės auklėtojas turėtų

skatinti auklėtinius nebijoti pažvelgti į save iš šalies, padėti keisti elgesį, santykius, kurti bendravimo ir bendradarbiavimo kultūrą. Mokykloje turėtų būti formuojama nuostata, kad visi žmonės- skirtingi, todėl normalu yra pykti, liūdėti, juokauti ar nežinoti, kaip elgtis įvairiose situacijose, o geriau save pažįstant, galima rasti patį tinkamiausią sprendimą tiek klasei, tiek pačiam mokiniui.

Įvairių tyrimų duomenimis, klasėje gerai jaučiasi aukšto ir (iš dalies) vidutinio statuso mokiniai, nes jie yra mėgiami ir daro įtaką kitiems. Nepopuliariaji- atstumtieji ir izoliuotieji- jaučiasi blogai, dažnai jie lieka nepastebėti ir ignoruojami, dažnai prieš juos vartojama žodinė ar fizinė agresija. Gautuose tyrimo rezultatuose paaiškėjo, kad klasėse nėra įsivyravusios vienos bendravimo strategijos su mėgiamais ir nemėgiamais mokiniais. Vienose klasėse mokiniai pasižymi didesniu tolerantiškumu vienas kitam, kitose stengiasi eliminuoti iš grupės gyvenimo vieną ar kelis nemėgiamus bendraklasius. Paaugliai, kurių santykiai su vienmečiais klostosi ne itin palankiai, visai stengiasi užsitarnauti draugų simpatiją ir pagarbą, užimti klasėje reikšmingą vietą. Daugelio autorių (P. Dereškevičius, 1976; G. Valickas, 1991-1997; R. Paulauskas, 1989 ir kt.) nuomone, tokie vaikai nesilaiko suaugusiųjų reikalavimų, elgesio taisyklių, drausmės. Kiti, norėdami įgyti draugų pripažinimą ir atitinkamą statusą klasėje, visai stengiasi linksminti: kvailioja, krečia įvairius pokštus, atlieka juokdario vaidmenį. I. Petruolytės (2003, p. 28) nuomone, tokie „klounai“ nėra draugų gerbiami ir geidžiamos padėties klasėje nepasiekia. Klasės auklėtojams patariama dažniau atlikti sociometrinius tyrimus, padedančius atskleisti vaidmenų pasiskirstymą klasėje, tokiu būdu formuojant bendrą klasės nuostata, kad atskirti mokinį iš klasės nėra pati geriausia išeitis. Mokytojams patariama didesnę dėmesį skirti žemo statuso, prastai save vertinantiems mokiniams, kadangi šie mokiniai savo statusu dažniausiai yra nepatenkinti, o tai sudaro prielaidas negatyviai elgtis.

Paauglystės laikotarpyje vyrauja būdingas noras veikti drauge su vienmečiais, bendruomeniškai gyventi, burtis į bendraamžių grupes. Šio amžiaus laikotarpyje- vienatvė nepakeliama. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad mokykloje vyrauja didelis mokinių siekis bendrauti ir užmegzti emocinius ryšius ne tik klasėje, o ir už jos ribų, todėl mokykloje turi būti skiriamas itin didelis dėmesys popamokinei veiklai ir klasės valandėlėms.

Klasė, kaip ir kiekviena grupė, turi susikūrusi savas neformalias elgesio taisykles (normas), kurių niekas viešai neskelbia, tačiau jų grupės nariai turi laikytis. Jos gali būti pozityvios, palaikančios gerą mokymąsi ir gerą elgesį, ir negatyvios, neigiančios gerą pažangumą, pamokų lankymą, toleruojančios ar net skatinančios destruktivyvų elgesį. Tyrimo analizė atskleidė, kad

mokinių elgesiui būdingas klasės normų ir moralinių- etinių vertybių priėmimas. Tikėtina, kad bendradarbiaujant su mokiniais ir sukuriant ar persvarstant bendro darbo ar buvimo kartu taisykles mokiniai nebus linkę priešintis, o stengsis įgyvendinti naujas idėjas ir planus. Klasės normų keitimas yra gana sudėtingas, tačiau tam puikiai tinka klasės valandėlės. Jų metu galima aptarti neigiamas normas, jų tariamą ir tikrą prasmę bei poveikį klasės gyvenimui.

Mokykloje stebima vieningos klasių kolektyvuose iškilusių problemų sprendimų strategijos stoka bei dažnos pasireiškiančios neigiamos nuostatos ir išgyvenimai susiję su mokinių jaučiamu nepatrauklumu vienas kitam. Šie veiksniai ilgainiui gali apsunkinti mokyklos geros socialinės- psichologinės atmosferos kūrimą, todėl patariama dirbant su mokiniais kuo dažniau taikyti šiuolaikinius mokymo ir mokymosi metodus.

Tyrimo analizė parodė, kad paauglių, vaikų ir merginų interesai skiriasi: merginos vertina savo klasės kolektyvus kritiškiau, jaučia daugiau nuobodumo, produktyvumo stoką, yra labiau linkusios priešintis klasės normoms ir nustatytoms taisyklėms. Sunku atsakyti kaip šie skirtumai įtakoja bendrą socialinę- psichologinę atmosferą. Rezultatų analizė atskleidė, kad subjektyviai vertinami psichologinę- socialinę atmosferą atspindintys veiksniai klasėse tendencingai panašūs. Todėl mokytojams siūloma didesnę dėmesį skirti merginoms, didinti jų užimtumą, įtraukiant į bendrą klasės veiklą ir formuojant bendrus klasės tikslus.

Apibendrinant gautus rezultatus, galime teigti, kad mokyklos socialinė-psichologinė atmosfera yra pakankamai maloni. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas klasių emociniam psichologiniam nusiteikimui, kuris emocionaliai atspindi asmeninius ir dalykinius klasės narių tarpusavio santykius, aptariant su mokiniais jų vertybinę orientaciją, moralines normas ir interesus.

IV. IŠVADOS

1. Mokykloje vyraujanti socialinė- psichologinė atmosfera pakankamai maloni, nes:

- Tik 2 proc. mokyklos mokinių klasėje jaučiasi blogai.
- Didesnė dalis mokyklos mokinių psichologinę atmosferą klasėje vertino geriau.
- Dalis mokinių mokykloje gerai jaučiasi nepriklausomai nuo psichologinės atmosferos.
- Mokykloje vyrauja stipri motyvacija dirbti kolektyve ir siekti bendrų rezultatų.
- Mokyklos mokiniai neblogai žino kitų dalykines ir asmenines savybes.
- Mokykloje vyrauja stiprus mokinių siekis bendrauti ir užmegzti emocinius ryšius, priimant klasės normas ir moralines bei etines vertybes.
- Psichologinę atmosferą vertinančių veiksnių analizė atskleidė, kad geriausiai klasės atmosferą įvertino 7b ir 10b klasės.

2. Socialinę- psichologinę atmosferą bloginantys veiksniai:

- Mokykloje vyrauja silpnas jausmų pažinimas, pasireiškiantis dažnesniu negatyvių jausmų vienas kitam rodymu.

Galima vieningos problemų sprendimų strategijos stoka.

- Vaikinių ir merginų interesai skiriasi: merginos vertina savo klasės kolektyvą kritiškiau, jaučia daugiau nuobodumo, produktyvumo stoką, yra labiau linkusios priešintis klasės normoms ir nustatytoms taisyklėms.
- Kolektyvo narių ypatybes blogiau vertina vaikinai ir jaunesnių klasių mokiniai.
- Klasėse nėra įsivyravusios vienos bendravimo strategijos su mėgstamais ir nemėgstamais mokiniais, trūksta tolerancijos.

Literatūros sąrašas:

1. Anikejeva N. Mokytojui apie psichologinį klimatą mokykloje. Kaunas: Šviesa, 1988.
2. Dereškevičius P. Paauglių agresija (pabėgimai) ir jos šalinimo būdai. – Vilnius, 1976.
3. Endriulaitienė A. Perminas A. Asmenybės psichologija. Praktinės užduotys. Kaunas: VDU, 2007. P.72.
4. Paulauskas R. Apie paauglių nusikalstamumo priežastis. – Vilnius, 1989.
5. Petrulytė A. Jaunesniojo paauglio socialinė raida. – Vilnius, „Presvika“, 2003. P.28
6. Raižienė S., Endriulaitienė A. Organizacinė psichologija: komandų formavimo principai. Kaunas:VDU, 2007. P.41,44.
7. Šerkšnas A. Mokyklinė bendruomenė. Praktinės pedagogikos studijos. Kaunas, 1939. p. 70-85
8. Valickas G. Asmenybės savęs vertinimas. – Vilnius, 1991.
9. Valickas G. Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. – Vilnius, 1997.
10. Божович Л. И. Личност и её формирование в детском возрасте. Москва, 1969.
11. Charles Handy Understanding Organizations. Penguin Books, 1976.

Pažymėk tą atsakymo variantą, kuris geriausiai atitinka Tavo nuomonę.

1. **Pažymėk, su kuriuo iš žemiau pateiktų teiginių Tu labiausiai sutinki ?**
 - a. Dauguma mūsų klasės mokinių yra geri, simpatiški žmonės.
 - b. Mūsų klasėje yra visokių žmonių.
 - c. Dauguma mūsų klasės mokinių – nelabai malonūs žmonės.

2. **Ar manai, kad būtų gerai, jei Tavo klasės mokiniai gyventų arti vienas kito?**
 - a. Žinoma, ne
 - b. Greičiau ne, negu taip.
 - c. Nežinau, negalvoju apie tai.
 - d. Greičiau taip, negu ne.
 - e. Žinoma, taip.

3. **Kaip manai ar galėtum visapusiškai apibūdinti dalykines daugumos klasės mokinių savybes?**
 - a. Taip
 - b. Tikriausiai taip
 - c. Nežinau, negalvoju apie tai.
 - d. Tikriausiai ne
 - e. Ne.

4. **Kaip manai, ar galėtum visapusiškai apibūdinti asmenines daugumos klasės mokinių savybes?**
 - a. Taip
 - b. Tikriausiai taip
 - c. Nežinau, negalvoju apie tai.
 - d. Tikriausiai ne
 - e. Ne.

5. **Žemiau pateikta skalė. Skaičius 1 charakterizuoja kolektyvą, kuris Tau labai patinka, o skaičius 9 – kolektyvą, kuris labai nepatinka. Kurioje vietoje Tu patalpintum savo klasės kolektyvą?**

1 2 3 4 5 6 7 8 9

6. **Jei Tau pasitaikytų galimybė su savo klasės mokiniais kartu praleisti atostogas, kaip į tai sureaguotum?**
 - a. Tai man visai patiktų.
 - b. Nežinau, negalvoju apie tai.
 - c. Man tai visai nepatiktų.

7. **Ar galėtum gana patikimai apibūdinti savo klasės mokinius, su kuo jie mielai bendrauja, o su kuo nebendrauja ?**
 - a. Ne, negalėčiau.
 - b. Negaliu pasakyti, nes negalvoju apie tai.
 - c. Taip galėčiau.

8. Kokia atmosfera paprastai vyrauja Tavo klasėje? Žemiau pateikta skalė, kurioje 1 reiškia nedraugišką, nesveiką atmosferą, o 9 reiškia abipusės pagarbos ir pagalbos atmosferą. Kaip įvertintum savo klasę ?

1 2 3 4 5 6 7 8 9

9. Kaip manai, jeigu dėl kokių nors priežasčių tau tektų palikti klasę, pavyzdžiui, pakeitus gyvenamą vietą, ar trokštum susitikti su savo klasiokais?

- a. Tai, žinoma.
- b. Greičiau taip, negu ne.
- c. Sunku pasakyti.
- d. Greičiau ne, negu taip.
- e. Žinoma, ne.

10. Klasėje jaučiuosi:

- a. Labai gerai
- b. Vidutiniškai
- c. Blogai

11. Draugus klasėje renkuosi :

- a. Pagal charakterį
- b. Pagal mokymąsi
- c. Pagal išvaizdą
- d. Pagal populiarumą kitų vaikų tarpe
- e. Pagal (jei Tavo atsakymas kitoks įrašyk pats).....

12. Ką iš klasiokų norėtum pasikviesti į vakarėlį (įrašyk du vaikus)

Vardas..... Pavardė.....

Vardas..... Pavardė.....

13. Ko iš klasiokų niekada nesikviestum į vakarėlį (įrašyk du vaikus)

Vardas..... Pavardė.....

Vardas..... Pavardė.....

